

Latvijas kūrortu un sanatoriju darbības likumsakarības 18.–20. gadsimtā

Edīte Bērziņa

Rīgas Stradiņa universitāte, Medicīnas vēstures institūts, Latvija

Ievads. Latvijas teritorija ir bagāta ar dziednieciskiem minerālūdens avotiem, kas gadsimtiem ilgi tika izmantoti tautas dziedniecībā un radīja priekšnosacījumus kūrortu un sanatoriju attīstībai.

Darba mērķis. Kūrortu un sanatoriju darbības analīze dažādās sociālekonomiskās un politiskās situācijās.

Metode. Vēsturiski salīdzinošā.

Rezultāti. Sākot no 18. gadsimta beigām līdz Pirmajam pasaules karam Latvijas teritorijā izveidojās salīdzinoši liels skaits kūrortu un sanatoriju. To veiksmīgu darbību noteica ērta satiksme, labiekārtota vide un izklaides iespējas. Liela nozīme nozares attīstībā bija veiksmīgai ārstu un ķīmiķu sadarbībai un valdošo aprindu atbalstam. Veiktās minerālūdeņu un ārstniecisko dūņu ķīmiskās analīzes apstiprināja to dziednieciskās īpašības un noteica to plašāku izmantošanu dažādu slimību ārstēšanā. Ņemot vērā medikamentozās terapijas ierobežotās iespējas 19. gadsimtā un 20. gadsimta sākumā, minerālūdeņu un dūņu izmantošanai ārstniecībā bija labi rezultāti. 20. gadsimta sākumā kūrviestu skaits Rīgas jūrmalā un Ķemeru sasniedza 60–70 tūkstošus gadā, veiksmīgi kā kūrorts attīstījās Baldone, Liepāja un Mežciems (Pogulanka) pie Daugavpils. Lielākā daļa kūrviestu bija Pēterburgas, Maskavas un citu lielo Krievijas pilsētu iedzīvotāji.

Pirmā pasaules kara laikā kūrorti gandrīz pilnībā tika nopostīti. Pēc neatkarīgas Latvijas valsts nodibināšanas to darbība tika vērsta uz valsts iedzīvotāju ārstēšanu un atpūtas nodrošināšanu. 1920. gadā pieņemtais likums par slimo kasēm deva iespēju slimo kasu dalībniekiem izmantot arī kūrortu un sanatoriju pakalpojumus. Latvijas iedzīvotāju nelielā skaita dēļ kūrortu un sanatoriju darbības apjomi ievērojami samazinājās, jo ārvalstu atpūtnieku un pacientu skaits bija salīdzinoši neliels. Tomēr, neraugoties uz nozarei nelabvēlīgo sociālo un ekonomisko situāciju, tika pieņemti tālredzīgi lēmumi par tās nozīmi iedzīvotāju veselības aprūpē un ieguldīti ievērojami līdzekļi tās attīstībā. To spilgti parāda ievērojamākās 20. gadsimta 30. gadu celtnes Latvijā – Latvijas Sarkanā Krusta Tērvetes sanatorija un Ķemeru kūrvietas viesnīca.

Pēc Otrā pasaules kara kūrortu un sanatoriju darbība piedzīvoja uzplaukuma periodu, kura galvenie iemesli bija salīdzinoši augstais sniegto pakalpojumu līmenis un labiekārtotā vide. Izveidojās plašs sanatoriju un atpūtas namu tīkls, darbojās Kurortoloģijas zinātniskās pētniecības laboratorija, pacientu un atpūtnieku skaits Ķemeru un Jūrmalā sasniedza 2 miljonus, bet Baldonē 5–6 tūkstošus gadā. Kūrortu nozarē bija nodarbināts liels skaits medicīnas darbinieku.

Pēc Latvijas valsts neatkarības atjaunošanas, kūrortu un sanatoriju darbībai izveidojās nelabvēlīgi apstākļi, kuri nedaudz līdzinājās 20. gadsimta 20. gadu sākuma situācijai. Lielā skaita sanatoriju un atpūtas namu uzturēšanai nebija ekonomiska pamatojuma. Diemžēl privatizācijas procesā pieļautās kļūdas un atbildīgo personu nepārdomātie lēmumi radīja neatgriezeniskus zaudējumus nozarei un valsts ekonomikai. Sabiedrības novecošanās un pensionēšanās vecuma palielināšanās nākotnē noteiks nepieciešamību pēc kvalitatīviem un daudzveidīgiem rehabilitācijas pakalpojumiem.

Secinājumi. Lai gan Latvijas daba un klimats ir piemēroti kūrortu un sanatoriju darbībai, un Rīgas Stradiņa universitāte nodrošina kvalificētu speciālistu sagatavošanu, nozares sekmīgai attīstībai nepieciešamas ievērojamas investīcijas un valsts un pašvaldību atbalsts.